

# JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

## **Gyermekek és kriminológia**

**A büntethetőségi korhatárra vonatkozó szabályok hazai és nemzetközi viszonylatban**

Szerző:

**Etter Kálmán**

2019. szeptember 25.

## **Bevezető**

A publikáció célja bemutatni a hatályos magyar büntetőjog szerinti büntethetőségi korhatárra vonatkozó szabályokat, azok kialakulásához vezető folyamat és a korábban hatályos szabályok szemléltetésével.

Ezt követően megvizsgálom a nagyobb európai országok jogrendszereinek büntethetőségi korhatárra vonatkozó jogszabályait viszonyítva a magyar szabályozáshoz.

A továbbiakban megvizsgálom a magyar szabályozás gyakorlatban történő alkalmazását jogeseteken keresztül.

Végezetül szemléltetem meglátásomat arra nézve, hogy a jelenleg hatályos magyar szabályozás mennyire képes megalkotásának célját szolgálni, és miként hat a gyermekek érdekeire, fejlődésükre, jogkövető életvitelük kialakulására.

Előre kívánom bocsátani, hogy a téma feldolgozása során a publikáció foglalkozik szociálpolitikai, ifjúsáspolitikai kérdésekkel is, azonban ezeket a teljesség igénye nélkül, csupán érintőlegesen mutatja be.

**A 12 és 14 év közötti korosztály által elkövetett bűncselekmények (statisztikai adatokkal; esetleges okai)**

Jelen fejezetet két részre kívánom osztani: a 2012. évi C. törvény hatálybalépését megelőző évek büntető statisztikai adatainak bemutatása 2008. évtől 2012. évig, majd az új Btk. hatálybalépése óta keletkezett statisztikai adatok ismertetése 2015. első félévig bezárólag.

A rendelkezésre álló statisztikai adatok köréből a 2008-2012 közötti időszakban megvizsgálom a regisztrált gyermekkorú bűnelkövetők számát viszonyítva az adott évben regisztrált összes bűnelkövető számához, valamint a 14. és 18. életévük közötti fiatalok elkövetők számához. Vizsgálom ezen túlmenően a bűncselekményt elkövetők nemek szerinti eloszlását, korosztály szerinti eloszlását (a 12 és 13 éves gyermekekre koncentrálva), valamint hogy az elkövetők említett köre - a 2012. évi C. törvény 16. §-a által büntetni rendelt cselekmények közül - milyen jellegű bűncselekményeket milyen számban valósított meg az adott években. A publikáció összefoglalva megvizsgálja továbbá a gyermekkorú elkövetők lakóhely szerinti eloszlását, valamint családi környezetét.<sup>1</sup>

A 2012. valamint 2015. első féléves időszak vonatkozásában (szűkebb körű adat rendelkezésre állás miatt) a dolgozat vizsgálja a 12. életévük és 18. életévük közötti regisztrált bűnelkövetők számát, (viszonyítva az adott évben az összes regisztrált bűnelkövető számához), a megvalósított bűncselekmények fajtáját - a 2012. évi C. törvény 16. §-a által büntetni rendelt cselekményekre koncentrálva -, valamint a 12. és 14. év közötti elkövetők nemek és életkor szerinti eloszlását. Ezen kívül összesítve elemzi a 12 és 18 év közötti elkövetők - bűncselekmény megvalósítása idején fennálló - családi hátterét.<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup> Forrás: A Legfőbb Ügyészség tájékoztatója a gyermekkorúak és fiatalok bűnözésével összefüggő egyes kérdésekről. Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztály 2013. <http://www.mklu.hu/repository/mkudok9816.pdf> 2016. február 10.

<sup>2</sup> Forrás: Az Országos Bírói Hivatal 2015. évi adat összesítése a jogerősen elítélt fiatalok bűncselekmények és életkor szerinti megoszlásáról.

2008. évben az összes regisztrált bűnelkövető száma 116.584 volt, amelyből 3.433 elkövető volt gyermekkorú, és 11.438 elkövető volt fiatalkorú. A gyermekkorú elkövetők 82,9%-a volt fiú, míg 17,1%-a volt lány. A gyermekkorú elkövetők 25%-át tette ki a 12 éves korosztály, 40,6 %-át pedig a 13 évesek. A gyermekkorúak által elkövetett bűncselekményekből 2 volt szándékos emberölés; 179 szándékos testi sértés; 193 rablás, a kifosztás elenyésző száma miatt nem került a statisztikában külön feltüntetésre, beolvadt az „egyéb bűncselekmények” kategóriába, amelyek száma 49 volt.

2009. évben mindösszesen 112.830 elkövetőt regisztráltak, akik közül 2.573 volt 14 év alatti, 10.036 pedig 14 és 18 év közötti. A gyermekkorú elkövetők 83,4 %-át adták a fiúk, és 16,6 %-át a lányok. A gyermekkorú elkövetők életkor szerinti megoszlását tekintve 25,7 %-át adták a 12 évesek, 40,7 %-át pedig a 13 éves elkövetők. Az elkövetett bűncselekmények fajtáját tekintve, gyermekkorú elkövetők 212 szándékos testi sértést és 140 rablást valósítottak meg a vizsgált bűncselekményi kategóriák közül.

2010-ben 122.529 bűncselekményt elkövető személy került regisztrálásra, közülük 2.607 elkövető volt gyermekkorú, 11.248 elkövető pedig fiatalkorú. Nemek szerint vizsgálva a gyermekkorú elkövetők 80,78 %-a volt fiú, 19,22 %-a pedig lány. A vizsgált korosztályokat tekintve adott évben a gyermekkorú elkövetők 22,17 %-a 12 éves volt, 41,31 %-a pedig a 13. életévében járt. 2010. évben a gyermekkorú elkövetők 1 szándékos emberölést; 218 szándékos testi sértést, és 124 rablást valósítottak meg.

2011. évben összesen 112.895 bűnelkövetőt regisztráltak, akik közül 2.714 esett a 12 és 14 év közötti korosztályba, 11.034 pedig a 14 és 18 évesek közé. A gyermekkorú elkövetők neme tekintetében megállapítható, hogy 82,24 %-ban fiúk és 17,76 %-ban lányok követtek el bűncselekményeket. A 12. és 13. életévükben járó gyermekkorúakat kiemelve elmondható, hogy a gyermekkorú elkövetők közül 24,43 % tartozott a 12 éves korosztályba, 37,84 % pedig a 13 évesek közé. A 2012. évi C. törvény által - gyermekkorúak esetében - büntetni rendelt cselekmények közül az adott évben 230 szándékos testi sértés és 102 rablás valósult meg.

2012-ben 100.239 regisztrált bűnelkövetőt tartanak számon, amely halmazból 2.604 elkövető gyermekkorú, míg 10.056 elkövető fiatalkorú volt az elkövetés idején. A vizsgált évben 82,95 %-a volt

fiú és 17,05 %-a volt lány a gyermekkorú bűnelkövetőknek. Az összes gyermekkorú elkövető 25 %-a járt a 12. életévében, míg 40,55 %-a volt 13 éves az elkövetés időpontjában. A vizsgált bűncselekményekre koncentrálva pedig megállapítható, hogy 2012-ben a gyermekkorúak 3 szándékos emberölést; 244 szándékos testi sértést és 95 rablást követtek el.

A gyermekkorú elkövetők lakóhelye szempontjából levonható fontosabb információk, hogy a vizsgált 2008. évtől 2012. évig terjedő időszakban a legtöbb gyermekkorú elkövető Borsod-Abaúj-Zemplén Megyéből (kb. 13 %); Hajdú-Bihar Megyéből (kb. 9 %); Heves Megyéből (kb. 4 %); valamint Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyéből (kb. 11 %) származott. A legkevesebb gyermekkorú bűnelkövető Zala Megyéből (kb. 2 %); Vas Megyéből (kb. 1,5 %); valamint Békés Megyéből (kb. 2 %) került ki. Az ország további megyéi átlagosnak mondhatóak (3 és 6 % közé esnek). Ezen vizsgálat eredményeiből megállapítható tehát, hogy a gyermekbűnözés a vizsgált időszakban az ország észak-keleti részében volt a legerőteljesebb, míg az ország nyugati részében mondható a legenyhébbnek.

A gyermekkorú elkövetők családi hátterének vizsgálata során elmondhatjuk, hogy a legtöbb gyermekkorú elkövetőt (kb. 76 %) mindkét szülője együtt nevelt; míg egy kisebb részük (kb. 11 %) élt együtt az elkövetés idejében egyedülálló szülőjével; és egy még csekélyebb hányaduk (kb. 7 %) lakott nevelő otthonban-intézetben. A fennmaradó gyermekkorú elkövetők nagyszülőnél; testvérnél; más rokonnál; nevelőszülőnél; gyámnál vagy egyéb helyen laktak a bűncselekmény elkövetésének időpontjában. Megállapítható tehát, hogy a legtöbb bűncselekményt a (papíron) rendezett családi környezetben élő gyermekek követték el a vizsgált periódusban, így nem vonható összefüggés a rendezetlen, csonka családban, esetleg intézetben való nevelkedés és a bűnözés között.

2013. évben az összes regisztrált bűnelkövető száma 109.876 volt, amelyből 5.181 elkövető tartozott a 12 és 18 év közötti korosztályba. Ezen belül az elkövetők 87,4%-a volt fiú, míg 12,6%-a volt lány. Megdöbbentő adat, hogy ebben az évben nem volt sem 12, sem 13 éves elkövető, így nem állt módomban külön vizsgálni a - ebben a korosztályban - büntetendő cselekmények számát.

2014. évben az összes regisztrált bűnelkövető száma 108.466-ra tehető, amelyből 5.451 elkövető tartozott a 12 és 18 évesek közé. Ezen belül az elkövetők 88,7%-a volt fiú, míg 11,3%-a volt lány. A

vizsgálat tárgyává tett évben egy 12. életévében járó elkövetőt regisztráltak, aki a rablás bűncselekményét valósította meg. 13 éves elkövetőből hármat regisztráltak, akik ugyancsak rablást követtek el, így elmondható, hogy az említett elkövetők - a megvalósított bűncselekmények alapján - a 2012. évi C. törvény rendelkezései szerint büntethetőek voltak.

2015. év első félévben a 12 és 18 éves korosztályba tartozó bűnelkövetők száma 2.560 volt, amelyből 88,3% volt fiú, míg 11,7% volt lány. Ebben a félévben is egy 12 éves elkövetőt regisztráltak, aki ugyancsak a rablás bűncselekményét követte el, 13 éves bűnelkövetőből pedig 5-öt tartanak nyilván, akik ugyancsak raboltak. Ezek az elkövetők az új Btk. szabályai szerint fiatalokként minősülnek, így felelősségre vonhatóak.

A vizsgált időszakban ugyancsak az állapítható meg, hogy a 12 és 18 év közötti elkövetők legnagyobb része (kb. 51 %) rendezett családból került ki, ahol két szülője közösen nevelte, jelentős részük (kb. 23 %) az egyik szülő nevelte, és csupán elenyésző részük nevelkedett rendezetlen családi körülmények között tanuló otthonban (kb. 7,5 %), intézetben (kb. 3,7 %), a fennmaradó rész pedig másik rokon, vagy idegen személy háztartásában, illetve saját háztartásában.

A fent elemzett statisztikai adatok alapján - még a konklúzió fejezetet megelőzően - meg kívánom állapítani, hogy a 2012. évi C. törvény hatálybelépését megelőző években a gyermekkorúak által elkövetett bűncselekmények az összes bűncselekménynek elhanyagolható részét (kb. 2-3 %) tették ki. A vizsgált évek elkövetési adataiból az is látszik, hogy a regisztrált gyermekkorú bűnelkövetők száma csökkenő tendenciát mutat, 2008. évben 3.433 gyermekkorú elkövetőt regisztráltak, 2012. évben már csak 2.604-et, tehát (ha a 2008. évi adatot tekintjük 100%-nak) a csökkenés több mint 24%-os. Ha a hatályos Btk. által megcélzott 12 és 13 elkövetők számát tekintjük még alacsonyabb számokat kapunk: egy évben a 12 éves regisztrált bűnelkövetők száma átlagosan 0,6-0,7 %-a volt az összes regisztrált elkövető számának, míg a 13 éves elkövetők átlagban az összes regisztrált elkövetők 1,1-1,2 %-át tették ki. Sajnos a 2012. évi C. törvény 16. §-a által nevesített bűncselekmények vonatkozásában nem áll rendelkezésemre olyan statisztika, amelyből megismerhető volna, hogy a 12, illetve 13 éves elkövetők mennyi nevesített bűncselekményt követtek el, de az iménti arányszámokból arra lehet következtetni, hogy rendkívül csekély számút.

A 2012. évtől 2015. első félévig terjedő idő intervallum elkövetési adatai alapján megállapítható, hogy az adott időszakra hasonló tendenciák és arányok állapíthatók meg a fiatalok által elkövetett bűncselekmények vonatkozásában. Ebből az időszakból rendelkezésre állnak a 2012. évi C. törvény 16. §-a által kiemelt 12-13 éves korosztályba tartozó elkövetők által elkövetett nevesített bűncselekményekre vonatkozó adatok, melyek ismeretében ugyancsak megállapíthatjuk, hogy azok száma rendkívül elenyésző. A vizsgált évek egyikben sem valósult meg az összes említett bűncselekmény, a kifosztás bűncselekményét a rendelkezésre álló statisztika külön nem is tartalmazta annak alacsony előfordulási gyakorisága miatt.

A fent elemzett - esetleges - tényezőkön kívül, a gyermekkorúak által megvalósított bűnözésnek a következő okai lehetnek a szakirodalom<sup>3</sup> szerint: a gyermek és családjának alacsony szocioökonómiai helyzete; az alacsony iskolázottság; a gyermekkorúak problémaviselkedése, amely megnyilvánulhat alkoholfogyasztásban, cigarettázásban, marihuána használatban, korai szexuális aktivitásban stb.. Ezen kívül a bűnelkövetés hátterében állhat a gyermekek ingatlak önértékelése; negatív hatású közegben (rossz társaságban) történő elhelyezkedése, amely megvalósulhat családban, iskolában, nevelőintézetben. Nem ritkán a gyermekkorú bűnöző korábban gyermekbántalmazás, elhanyagolás, büntetéstúlsúlyú nevelési stílus, vagy családon belüli erőszak áldozata volt. A hivatkozott forrásanyag szerzői megemlítik továbbá, hogy összefüggés lehet a gyermekek által elkövetett bűncselekmények, valamint médiában megjelenő erőszak, illetve a videó-játékok között. Ezen összefüggés vizsgálatára külföldön jelentős kutatásokat végeztek, Magyarországon azonban nem végeztek vizsgálatot a témában.

---

<sup>3</sup> Herczog Mária - Kiss Anna - Gyurkó Szilvia: A gyermekkori deviancia és annak kezelése a hatályos jogszabályi keretek között. 49. oldal.



## A büntethetőségi korhatár nemzetközi gyakorlata

A gyermekkorúak büntethetőségére vonatkozó szabályok igen vegyes képet mutatnak Európán belül. A dolgozat a következőkben különböző európai országok szabályozásait mutatja be a rendelkezésre álló adatok alapján: <sup>45</sup>

Franciaországban nincsen a büntethetőségnek alsó korhatára (tehát elvi szinten egy 5 éves gyermek is rendelkezik büntetőjogi felelősséggel), azonban a 16 éven aluli elkövetők esetében a belátási képességet bizonyítani kell ahhoz, hogy az elkövetőt felelősségre lehessen vonni tettéért, 16 éven felül viszont már az elkövető teljes büntetőjogi felelősséggel bír. Franciaországban tehát a büntetőjog nem ismeri azt a fajta differenciálást a büntethető elkövetők körében, amely a fiatal kort enyhítő körülményként értékeli.

Spanyolországban a büntethetőség alsó korhatára 14 év, amely fölött a terhelt teljes büntetőjogi felelősséggel rendelkezik. A 14 életévüket be nem töltött elkövetőkkel szemben csupán védelmi jellegű intézkedéseket lehet alkalmazni.

Portugáliában 12 éves kor a büntethetőség alsó korhatára, azonban a 12 és 16 életévük közötti elkövetőkkel szemben csak oktatási célt szolgáló büntetéseket lehet kiszabni, úgy, hogy az elkövető gondnokság alatt áll. A szabadságkorlátozással járó büntetéseket zárt oktatási centrumokban lehet végrehajtani az említett korosztály esetében. A 16 év feletti elkövetők teljes büntetőjogi felelősséggel bírnak.

Belgiumban a büntethetőség alsó korhatára 12 éves kor, 16 éven alul azonban vizsgálni kell a belátási képességet, 16 éves kor felett viszont a jog úgy tekinti, hogy az elkövető teljes büntetőfelelősségének birtokában van. Így tehát Belgiumban sem különbözteti meg a jogalkotó a büntethető elkövetőkön belül a fiatalkorúakat, mint enyhébb elbírálás alá eső kategóriát.

---

<sup>4</sup> Fehér Lenke - Gyurkó Szilvia: A büntethetőségi korhatár felülvizsgálatának indokoltsága. A nem büntethető gyermekkorúak tényállászerű cselekményeinek értékelése és kezelőrendszerének sajátosságai. 22. oldal

<sup>5</sup> <https://www.crin.org/en/home/ages/europe> 2016. március 8.

Angliában 10 éves kor alatt kizárt a büntetőjogi felelősség, 10 éves kortól 14 éves korig az elkövető belátási képességet bizonyítani kell a felelősségre vonáshoz, 14 éves kort követően a terhelt teljes felelősséggel bír büntetőjogi vonatkozásban. A fiatal kor, mint enyhítő körülmény az angol büntetőjog rendszeréből is hiányzik.

Svédországban a büntethetőségi alsó korhatára 15 év, a 15 és 18 életév közötti elkövetők esetében a fiatakkort enyhítő körülményként kell értékelni, 18 éven felül válik teljessé a büntetőjogi felelősség.

Dániában 15 éves kor alatt kizárt a büntethetőség, 15 éves kortól 18 éves korig a fiatakkort enyhítő körülményként kell értékelni, és 18 éves kor fölött ugyancsak teljes büntetőjogi felelősséggel bír az elkövető.

Németországban 14 éves kor fölött lehet büntetőjogi felelősségről beszélni, 14 éves kortól egészen 18 éves korig kell bizonyítani az elkövető belátási képességét. A német büntetőjogból is kimarad az az intervallum, amelyben lévő elkövetők esetén a fiatakkort enyhítő körülmény, így 18 éves kor felett már korlátlan az elkövető felelőssége büntetőjogi értelemben.

A svájci szabályozás értelmében 10 éves kor fölött kezdődik a büntetőjogi felelősség, 10 éves kortól 16 éves korig szorul külön bizonyításra a belátási képesség megléte, és 16 éves kortól rendelkezik az elkövető teljes büntetőjogi felelősséggel. Tehát a belátási képességet vélelmező, de a fiatal kort enyhítő körülményként értékelő idő intervallum a svájci szabályozásból is hiányzik.

Olaszországban 14 éves kortól lehet beszélni büntetőjogi felelősségről, 14 éves kortól 17 éves korig igényel külön bizonyítást a belátási képesség megléte, a 17. életévét betöltött elkövető pedig már teljes büntetőjogi felelősséggel rendelkezik.

Ausztriában a büntethetőség alsó korhatárát 14 évben állapította meg a jogalkotó, a 14 és 15 év közötti korosztályba tartozókat azonban csak kiemelt - súlyos - bűncselekmények esetében lehet felelősségre vonni, 15 éves kor és 20 éves kor között vélelmezett a belátási képesség megléte,

azonban a fiatalkor enyhítő körülmény, 20. éves kor fölött az elkövető korlátlan felelősséggel bír büntetőjogi vonatkozásban.

Romániában 14 éves korra tehető a büntetőjogi felelősség kezdete, 14 éves kor és 16 éves kor között bizonyítani kell, hogy az elkövető belátási képességgel rendelkezett, a 16 és 20 év közötti elkövetők esetében vélelmezett a belátási képesség, azonban a fiatalkor enyhítő körülmény, a 20. életévüket betöltött elkövetők pedig teljes belátási képességgel rendelkeznek.

Oroszországban már 14 éves kortól rendelkezik az elkövető büntetőjogi felelősséggel, azonban csak a törvényben meghatározott egyes bűncselekmények elkövetése esetén. Egyebekben 16 éves kor a büntethetőség alsó korhatára.

A török szabályozás értelmében a 12 éven aluli elkövetők nem rendelkeznek büntetőjogi felelősséggel, a 12 és 14 életévük közötti elkövetők esetében külön vizsgálni kell a belátási képességük meglétét, 14 éves kor fölött azonban az elkövető teljes büntetőjogi felelősséggel tartozik az általa elkövetett bűncselekményért. Törökországban tehát kimarad a szabályozásból az az életszakasz, amelyben az elkövető belátási képessége vélelmezett, de fiatalkora enyhítő körülményként kerül értékelésre.

Görögországban 13 éves kornál húzta meg a jogalkotó a büntetőjogi felelősség alsó határát, 13 éves kor és 15 éves kor között azonban vizsgálni kell, hogy az elkövető rendelkezett-e az elkövetés időpontjában belátási képességgel, és ebbe a csoportba tartozó elkövetőkkel szemben csak nevelő jellegű intézkedések alkalmazhatóak. A 15. életévét betöltött elkövető már teljes büntetőjogi felelősséggel rendelkezik.

A könnyebb átláthatóság végett a dolgozat egy táblázattal összegzi a vizsgált országokban a büntetőjogi felelősség kezdő időpontját:

Franciaország	nincs alsó korhatár
Spanyolország	14 éves kor
Portugália	12 éves kor
Belgium	12 éves kor
Anglia	10 éves kor
Svédország	15 éves kor
Dánia	15 éves kor
Németország	14 éves kor
Svájc	10 éves kor
Olaszország	14 éves kor
Ausztria	14 éves kor
Románia	14 éves kor
Oroszország	14 éves kor
Törökország	12 éves kor
Görögország	13 éves kor

Érdekes adalék információ lehet, hogy a teljes polgári jogi cselekvőképesség időpontja a legtöbb vizsgált országban későbbre tehető, mint a teljes büntetőjogi felelősség kezdete, Spanyolországban, Svédországban, Dániában, Németországban és Olaszországban pedig egybeesik a teljes polgári jogi cselekvőképesség, és a büntetőjogi felelősség kezdete.<sup>6</sup>

Az így festett képet árnyalják azonban az egyes országok által alkalmazott szankciók fajtái. Mivel a dolgozat elsődleges célja a büntethetőségi korhatár vizsgálata, így a szankciók fajtáját csupán érintőlegesen kívánja áttekinteni. Az európai országokat tekintve alapvetően 2 féle modellel találkozhatunk igazságszolgáltatási rendszerüket tekintve: a nevelési modellel és az

---

<sup>6</sup> Fehér Lenke - Gyurkó Szilvia: A büntethetőségi korhatár felülvizsgálatának indokoltsága. A nem büntethető gyermekkorúak tényállásszerű cselekményeinek értékelése és kezelőrendszerének sajátosságai. 24. o.

igazságszolgáltatási modellel. A nevelési modell *az elkövető személyiségére koncentrál, és annak átnevelését, rehabilitációját tűzi ki célul*<sup>7</sup>, így ebben a modellben létezik külön fiataikorúak bírósága, mely olyan (elsődlegesen) intézkedéseket, valamint büntetéseket szab ki, amelyek az elkövető személyiségének javítását célozzák, amennyiben mód van rá javító-nevelő intézetben, ennek hiányában büntetés végrehajtási helyen. Az igazságszolgáltatási modell az elkövetett cselekményre, és nem az elkövető személyére koncentrál, ezért a kiszabott büntetésnek is arányban kell állnia a bűncselekmény súlyával. A nevelési modell a vonatkozó szakirodalmak szerint Belgiumban és Görögországban érvényesül a legerőteljesebben, az igazságszolgáltatási modell vonásai pedig az angol és holland büntetőjog szabályaiban a legjobban tetten érhető. A legtöbb országban, azonban ezen két modell egymással keveredve jelenik meg a büntetőjog szabályaiban, bizonyos megoldásoknál egyik, néhol másik érvényesül erőteljesebben. Néhány alapvető elvben azonban az európai országok büntetőjogszabályainak alkotói - a nemzetközi törekvések, pl.: az Európa Tanács 20/2003. ajánlása folytán - egyet értenek, nevezetesen: lehetőleg olyan intézkedéseket és büntetéseket kell alkalmazni, amely nem fosztja meg az elkövetőt szabadságától; szabadságvesztés büntetést csak végső esetben szabad alkalmazni, akkor is (az adott törvényi tényállás adta lehetőségen belül) a legrövidebb időtartamban; célszerű diverziós és mediációs jellegű megoldásokat beépíteni a büntetőjogba; törekedni kell a bűncselekmények (szabálysértések) sértettjeinek kártalanítására, és a bűncselekményt megelőző állapot helyreállítására; célszerű olyan szervezeteket és intézeteket létrehozni, amelyek feladata a bűnelkövetővé váló gyermekkel, fiatallal való foglalkozás.

Az utóbbi években azonban sajnos néhány európai országban (pl.: Franciaország, Németország) megfigyelhető egy negatív irányú elmozdulás is a fiatal elkövetők kezelése tekintetében. Ennek indoka főleg a fiatalok által elkövetett egyre súlyosabb bűncselekmények, eszközei pedig: az elkövető megbüntetését célzó szankciók alkalmazása; szabadságvesztéssel járó büntetések alkalmazásának kiterjesztése; a büntethetőségi korhatár csökkentése a jogalkotásban.

---

<sup>7</sup> Fehér Lenke - Gyurkó Szilvia: A büntethetőségi korhatár felülvizsgálatának indokoltsága. A nem büntethető gyermekkorúak tényállászerű cselekményeinek értékelése és kezelőrendszerének sajátosságai. 22. o.

## Magyar jogtörténeti előzmények

Az 1878. évi V. törvény, avagy közismertebb nevén a Csemegi-kódex volt az első büntetőjogi forrás, amely szabályozta a gyermekek és fiatalok büntető jogát<sup>8</sup>. A gyermekkor felső határát a kódex 12 éves korban állapította meg, ezen életkor feletti elkövetők, már büntethetőek voltak. Az 1878. évi V. törvény ugyancsak ismerte a fiatalkor fogalmát, amelyet a 12. életév, valamint 14. életév közé tett. A fiatalkorú elkövetők esetében a kódex előírta a beszámítási képesség vizsgálatát, és ha az elkövető az elkövetett cselekmény időpontjában nem rendelkezett beszámítási képességgel, akkor büntetés helyett csupán javítóintézeti nevelést (intézkedést) lehetett vele szemben alkalmazni. A Csemegi-kódex az említetteken túlmenően nem tartalmazott egyéb gyermekek és fiatalok érdekeit védő szabályokat. Az 1878. évi V. törvény gyér gyermek és fiatalokat védő szabályai arra vezethetőek vissza, hogy abban az időben nem öltött jelentős mértéket ennek a korosztálynak a bűnözése, így az nem jelentett valós társadalmi problémát, amit a jogalkotásnak meg kellett volna oldania.

A következő fontos mérföldkő a gyermekkorúak/fiatalkorúak büntetőjogának szabályozásában az 1908. évi 36. törvénycikk (I. Büntetőnovella) volt. Ebben a korban a jogalkotók kezdeték felismerni, hogy ennek a korosztálynak a bűnözése beavatkozást igényel, és azt is belátták, hogy a gyermekvédelem és a bűnözés között kapcsolat van, amelyre oda kell figyelni. A büntetőnovella a gyermekkor 12 éves korhatárát változatlanul hagyta, azonban a fiatalkort kiterjesztette 12-től 18 éves korig. A másik igen jelentős vívmánya pedig az volt, hogy a fiatalkorú elkövetőknek már nem csupán a beszámítási képességét, hanem az értelmi-erkölcsi fejlettségét is vizsgálta az elkövetés időpontjában, és ha a fiatalkorú elkövető nem rendelkezett megfelelő belátási képességgel, akkor a bíróság elrendelhetette a javító intézetbe utalását, házi őrizetben tartását, vagy a házi, illetve iskolai fenyítését. Amennyiben a fiatalkorú elkövető megfelelő értelmi-erkölcsi fejlettségi szinten állt az elkövető időpontjában, abban az esetben sem a felnőttekre vonatkozó szankciókat írta elő vele szemben a büntető novella (a Csemegi-kódexsel ellentétben), hanem intézkedésként dorgálást, próbára bocsátást, javító nevelést, illetve büntetésként fogházban letöltendő szabadságvesztést

---

<sup>8</sup> Herczog Mária - Gyurkó Szilvia: Fiatalkorú elkövetők a gyermekvédelmi ellátórendszerben. OKRI Budapest 2006. 8. oldal.

lehetett velük szemben alkalmazni. Érdekesség, hogy a javító nevelést határozott időtartamra rendelte el a bíróság, de legfeljebb a 21. életév betöltéséig, míg a fogház büntetést 5 évtől 10 évig terjedő időtartamra lehetett elrendelni, és fiatakorúak fogházában került végrehajtásra. Lehetőség volt továbbá olyan prevenciós célú jogkövetkezmények alkalmazására, mint fiatakorú elkövető szülei számára magatartási szabályok előírása, vagy a veszélyeztetett fiatal családból való kiemelése. A fiatakorúakat is érintő jelentős büntetőjogi reform volt továbbá a büntetés feltételes felfüggesztésének lehetősége is. Egy gondolattal az intézményrendszerre kitérve, a jogalkotó létrehozta a fiatakorúak bíróságát, ezzel hatalmas lépést téve a gyermekbarát igazságszolgáltatás irányába. Tehát összefoglalóan úgy tekinthetjük, hogy az 1908. évi 36. törvénycikk volt az első olyan magyar jogforrás, amelyben erőteljesen megjelentek a szociálpolitikai és gyermekvédelmi szempontok.<sup>9</sup>

A következő jelentős büntetőjogi forrás az 1951. évi 34. számú törvény erejű rendelet (a továbbiában: Ftvr) volt. Az Ftvr. egyaránt tartalmazott büntető anyagi jogi és eljárásjogi szabályokat is. Az Ftvr. a gyermekkorúak/ fiatakorúak vonatkozásában a nevelést hirdette alapvető elveként, de szabályaiban ez nem mindenhol volt tetten érhető. A rendelet nem változtatott az I. Büntetőnovella által megállapított korhatárokon: a gyermekkor felső határa 12 év maradt, és a 12. életév, valamint 18. életév közötti elkövetőket tekintette fiatakorúnak. Visszaesés volt azonban, hogy az anyagi jogi szabályok nem írták elő a fiatakorú elkövetők esetében az értelmi-erkölcsi fejlettség vizsgálatát a büntethetőség megállapíthatóságához, csupán az eljárásjogi szabályok tartalmaztak olyan kitétel, amely szerint a fiatakorú elkövetővel szemben akkor is meg lehet szüntetni a nyomozást, valamint a büntetőeljárást, illetve felmentő ítéletet lehet hozni, ha *értelménél fogva nem ismerhette fel tettének társadalomra veszélyességét*<sup>10</sup>. A fentebb említett gyermek és fiatakor határait kijelölő szabályokon kívül az Ftvr. nem tartalmazott további fiatakorúakra (gyermekkorúakra) vonatkozó speciális szabályokat, hanem az ő tekintetükben is a büntetőjog általános szabályait alkalmazta. A rendelet pozitívumaként kell értékelni, hogy a szankciók vonatkozásában (az I. Büntetőnovellában foglaltakhoz hasonlóan) a nevelést tekintette alapvető célnak a fiatakorú elkövetők tekintetében.

---

<sup>9</sup> Herczog Mária - Gyurkó Szilvia: Fiatakorú elkövetők a gyermekvédelmi ellátórendszerben. OKRI Budapest 2006. 9. oldal.

<sup>10</sup> Herczog Mária - Gyurkó Szilvia: Fiatakorú elkövetők a gyermekvédelmi ellátórendszerben. OKRI Budapest 2006. 10. oldal.

Összegezve tehát az Ftvr.-t ellentmondásosnak tekinthetjük az anyagi jogi szabályai, illetve szankciói vonatkozásban a gyermekek/fiatalkorúak védelme szempontjából, vagy fogalmazhatunk úgy is, hogy az említett korosztályokba tartozók védelme inkább csak a szankciók körében érvényesült.

A következő jelentős jogszabály az 1954. évi 23. számú törvényerejű rendelet volt, amely több vonatkozásban is módosította az Ftvr.-t. A rendelet keretszabálynak megtartotta az I. Büntetőnovella, és az Ftvr. által alkalmazott életkori határokat (gyermekkor: 12 éves korig; fiatalkor: 12-18 éves kor között), azonban a fiatalkorúakat két csoportra osztotta. Az első csoportba a 12. életévüket betöltött, de 14. életév alatti elkövetők tartoztak, akikkel szemben szankcióként csak nevelő jellegű intézkedéseket lehetett alkalmazni. A fiatalkorúak második csoportját a 14 és 18 év közötti elkövetők képezték, akikkel szemben a rendelet fő szabály szerint büntetés kiszabását írta elő, csupán kisegítő jelleggel alkalmazhatott a bíróság velük szemben nevelő jellegű intézkedést. A jogalkotó a rendeletben már differenciálta a fiatalkorúakra és a felnőttekre vonatkozó büntetési tételeket, így a fiatalokkal szemben enyhébb büntetéseket lehetett kiszabni ugyanazért a bűncselekményért. A fiatalkorúak védelmének elvével ellentétes megoldása az 1954. évi 23. számú törvényerejű rendeletnek azonban, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés, valamint a halálbüntetés is kiszabhatóak voltak a 14. és 18. életévük között lévő fiatalkorúakkal elkövetőkkel szemben. Arra azonban sajnálatosan nem áll statisztikai adat rendelkezésre, hogy ténylegesen hány esetben kerültek ezek a büntetési nemek alkalmazásra. További érdekesség, hogy a rendelet idejében nem létezett elkülönült intézmény a fiatalkorúak büntetőügyeinek elbírálására, ezeket az ügyeket is a „rendes” bíróság tárgyalta, azonban ha egy büntető eljárásban fiatalkorú is szerepelt vádlottként, az eljáró bírónak kötelessége volt 2 ülnököt alkalmaznia. Ráadásul az ülnökök foglakozása is meghatározott volt: az egyiknek pedagógusnak, míg a másiknak nőmozgalomi tagnak kellett lennie.<sup>11</sup>

Az 1961. évi V. törvény megtartotta az 1954. évi 23. számú törvényerejű rendeletben foglalt gyermekekre, valamint fiatalkorúakra vonatkozó szabályokat. Ez a rendelet a fiatalkorú elkövetőkkel szembeni szankciók rendszerét igyekezett tovább finomítani, melynek legjelentősebb vívmányaként

---

<sup>11</sup> Herczog Mária – Gyurkó Szilvia: Fiatalkorú elkövetők a gyermekvédelmi ellátórendszerben. OKRI Budapest 2006. 11. oldal.



létrehozta a szabadságvesztésből szabadult fiatalok utógondozói rendszerét, majd ezt az intézményt továbbfejlesztve megalkotta a hivatalos pártfogó felügyeleti rendszert.

A következő jelentős változást az 1978. évi IV. törvény hozta a gyermekkorúak/fiatalok büntetőjogának vonatkozásában. A törvény felemelte a gyermekkor felső határát 14 éves korra, így a fiatalok büntetőjogi kategóriája 14 éves kortól 18 éves korig terjedt. A törvény másik nagy pozitívuma volt a fiatalok elkövetők védelme szempontjából, hogy eltérő szankciókat állapított meg velük szemben a felnőtt korú elkövetőkhöz képest. A törvény 108. §-a nagyon fontos elveket fogalmazott, meg azzal hogy előírta, hogy *a fiatalokkal szemben alkalmazott büntetés vagy intézkedés célja elsősorban az, hogy a fiatalok helyes irányba fejlődjenek, és a társadalom hasznos tagjává váljanak, valamint hogy Büntetést akkor kell kiszabni, ha intézkedés alkalmazása nem célravezető, illetve hogy a szabadságelvonással járó intézkedést alkalmazni vagy büntetést kiszabni csak akkor lehet, ha az intézkedés vagy a büntetés célja más módon nem érhető el.*<sup>12</sup>A törvény dogmatikai rendszere lehetőséget biztosított, hogy érvényre jussanak alapvető szociálpolitika, valamint ifjúságpolitikai megfontolások, amelynek keretei között lehetőség volt arra, hogy a büntetőeljárás során bármikor kezdeményezni lehessen óvó és védőintézkedések elrendelését a fiatalok elkövető vonatkozásában, illetve a fiatalok elkövető nevelését, gondozását, felügyeletét elmulasztó személy tekintetében is mód volt intézkedés alkalmazására.<sup>13</sup>

### **Magyar hatályos szabályozás**

A gyermekkor felső határát, vagyis a fiatalok büntethetőségének kezdetét illetően már régóta - az 1978. évi IV. törvény hatálya alatt - vita zajlott mind a jogtudósok, mind a hétköznapi emberek körében. Amíg a vitában állók egy része a büntethetőségi korhatár generális leszállítása mellett érvelt, az ellentábor a 14 éves korhatár megtartása mellett tört pácát. Az első csoportba tartozók arra hivatkoztak, hogy *az általános életkor növekedésével, a lakosság fokozatos elöregedésével*

---

<sup>12</sup> 1978. évi IV. törvény 108. § (1); (2); (3) bekezdései

<sup>13</sup> Herczog Mária - Gyurkó Szilvia: Fiatalok elkövetők a gyermekvédelmi ellátórendszerben. OKRI Budapest 2006. 12. oldal.

együtt mind markánsabban érzékelhető a bűnözés „megfiatalodása”<sup>14</sup>. Ennek alapján tehát az idősödő társadalomnak egyre fiatalabb elkövetőkkel kell számolnia, akikkel szemben elégtelen a jelenleg rendelkezésre álló büntetőjogi eszközrendszer, ezért ki kell terjeszteni a büntetőjog hatályát a „kis szörnyetegekre” is.<sup>15</sup> A gyermekkor 14 határát fenntartani akarók azzal érveltek, hogy a gyerekeknek nincs helyük a büntető igazságszolgáltatási rendszerben, mivel idegenek tőlük a büntető eljárásban alkalmazott reakciók, kezelési módok, technikák.<sup>16</sup> Ezen kívül hivatkoztak nemzetközi jogforrásokra, mint például a Magyarország által is ratifikált 1989-es New Yorki Egyezmény, amely szerint „a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek kötelesek a gyermeket érintő döntéseikben a gyermek mindenképp felett álló érdekét veszik figyelembe”, a 12 és 13 éves gyermekek bíróság elé állítása pedig nem szolgálná ezt az érdeket. Ezen túlmenően azzal is érveltek, hogy az európai országok nagyobb részében a jogalkotó 14 éves korban, vagy a fölött vonta meg a gyermekkor felső határát, és az ettől - az alacsonyabb életkor irányába történő eltéréssel - Magyarország szembe menne a nemzetközi gyakorlattal.

Ilyen előzményeket követően született meg a hatályos büntető törvénykönyvünk, amely 2012. évi C. törvényként kerül be a magyar Corpus Jurisba<sup>17</sup>, és 2013. július 1. napján lépett hatályba. A hatályos büntető törvénykönyv bizonyos szempontból visszatért a korábbi magyar jogforrások (Csemegi kódex; I. Büntetőnovella; 1951. évi 34. törvényerejű rendelet; 1954. évi 23. törvényerejű rendelet) által alkalmazott 12. életévben meghatározott gyermekkori korhatárhoz, azonban nem generálisan. A törvény a gyermekkort, mint büntethetőséget kizáró okot szabályozó szakasza a következőket írja elő: *Nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be, kivéve az emberölés [160. § (1)-(2) bekezdés], az erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §), a testi sértés [164. § (8) bekezdés], a rablás [365. § (1)-(4) bekezdés] és a kifosztás*

---

<sup>14</sup> Dr. Tóth Mihály: Egy büntetőjogász gondolatai a „vox populi” oldalvizen. Élet és Irodalom: [http://www.es.hu/toth\\_mihaly:egy\\_buntetojogasz\\_gondolatai\\_a\\_8222:vox\\_populi8221;oldalvizen;2012-08-29.html](http://www.es.hu/toth_mihaly:egy_buntetojogasz_gondolatai_a_8222:vox_populi8221;oldalvizen;2012-08-29.html). 2016. február 15. 6. oldal.

<sup>15</sup> Gyurkó Szilvia: A büntethetőség alsó korhatára, valamint a gyermek- és fiatalkorú elkövetőkkel szemben alkalmazott jogkövetkezmények körüli dilemmák c. művében hivatkozik Szemán László: Kis szörnyetegek c. művére (Budapest, 2004.)

<sup>16</sup> Gyurkó Szilvia: A büntethetőség alsó korhatára, valamint a gyermek- és fiatalkorú elkövetőkkel szemben alkalmazott jogkövetkezmények körüli dilemmák. 1. oldal.

<sup>17</sup> Dr. Györgyi Kálmán: Az új Büntető Törvénykönyv kodifikációjának története. HVG-ORAC szakcikk. <http://ujbtk.hu/dr-gyorgyi-kalman-az-uj-bunteto-torvenykonny-kodifikaciojanak-tortenete>. 2016. február 18.

[366. § (2)-(3) bekezdés] elkövetőjét, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.<sup>18</sup> A 2012. évi C. törvény, tehát jogtörténeti előzményekre részben építő, de mégis új megoldást alkalmaz, amikor a gyermekkor felső korhatárát leszállítja (ismét) 12 éves korra, de 2 feltétel fennállásához is köti a 12 és 14 közötti elkövetők büntethetőségét, nevezetesen meghatározott (főleg súlyosan minősülő; erőszakos) bűncselekmények elkövetése, valamint a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással való rendelkezés. Ezzel a hatályos törvénykönyv megbontja az idáig egységes gyermekkor fogalmát, és kettészakítja azt, vagyis lesznek 12 éves gyerekek és 12 éves fiatalok is.<sup>19</sup>

Annak tekintetében, hogy a belátási képesség milyen módon kerül megvizsgálásra, a bíróság elfogadta a legfőbb ügyész helyettesének 5/2013. (VII. 31.) körlevelében foglaltakat.<sup>20</sup> A körlevél kimondja, hogy a 12. életéve és 14. életéve között járó fiatalok terhelt belátási képességének vizsgálatát minden esetben meg kell, hogy előzze az elmeállapotára (beszámíthatóságára) vonatkozó vizsgálat, amelyet igazságügyi elmeorvos szakértő kell, hogy elvégezzen. Ha a terhelt beszámítási képessége kizárt, a belátási képességét már nem is kell vizsgálni, ha csupán korlátozott a fiatalok terhelt beszámítási képessége, ugyan úgy kötelező belátási képességének vizsgálata, mintha teljesen beszámítható lenne. A körlevél előírja, hogy az említett terhelt kör beszámítási, és belátási képessége vizsgálatának elvégzésére igazságügyi elmeorvos szakértőt, valamint igazságügyi pszichológus szakértőt kell kirendelni, ezen túlmenően *a gyermekora jellemző pszichés kórképek és tünetek felismeréséhez szükséges különleges szakismeretekre figyelemmel*<sup>21</sup> gyermekpszichiátert is indokolt bevonni a szakvélemény elkészítésébe szakkonzulensként. Az említett szakértőket a megalapozott gyanú közlését követően haladéktalanul ki kell rendelni, a vizsgálatok elvégzéséhez pedig soron kívül be kell szerezni és a szakértők rendelkezésére bocsátani a terheltről készült környezettanulmányt, pedagógiai és iskolai jellemzést, fizikai és pszichés állapotára vonatkozó orvosi

---

<sup>18</sup> 2012. évi C. törvény 16. §

<sup>19</sup> A 2012. évi C. törvény 105. § (1) bekezdése igyekszik egységes fogalomként kezelni a fiatalokat.

<sup>20</sup> A büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 5/2013. (VII. 31.) LÜ h. körlevele a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalok terhelt büntetőjogi belátási képességének a megítéléséről. Ügyészségi közlöny 2013. évi 7. szám 183. oldal.

<sup>21</sup> A büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 5/2013. (VII. 31.) LÜ h. körlevele. Ügyészségi közlöny 2013. évi 7. szám 183. oldal.

dokumentumokat, valamint a terhelttel szemben esetlegesen korábban elrendelt gyermekvédelmi intézkedésre vonatkozó adatokat. A fiatalkorú terhelt belátási képesség meglétéről az ügyész az elkészült egyesített szakvélemény megvizsgálását követően foglal állást, ha szükségesnek ítéli meg, ügyészi kihallgatást is tarthat, és ezen állásfoglalásának függvényében dönt arról, hogy a 12 és 14 év közötti terhelttel szemben vádat emel, vagy a nyomozást megszünteti büntethetőséget kizáró okra hivatkozva. Egyes bíróságok ezt a gyakorlatot alkalmazzák az előzetes letartóztatás esetében is: a nyomozási bíró köteles megvizsgálni a 12 és 14 év közötti terhelt belátási képességét, ha az ügyészség nem csatolja az erre vonatkozó szakvéleményeket, abban az esetben nem lehet a terhelt előzetes letartóztatását elrendelni.<sup>22</sup>

A hatályos büntető törvénykönyv külön fejezetet<sup>23</sup> szentel a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezéseknek, amelyben eltérően szabályozza a 12. életévük és 14. életévük közötti fiatalkorúakkal szemben, valamint a 14. életévük és 18. életévük között járó fiatalkorúakkal szemben kiszabható szankciókat. Az előbbi csoportba tartozó elkövetőkkel szemben csak intézkedéseket alkalmazhat a bíró, az utóbbi csoportba tartozó fiatalkorúakkal szemben a törvény nem változtat a korábbi Btk. által rögzített elven, vagyis velük szemben büntetés is kiszabható, de csak abban az esetben, ha *az intézkedés alkalmazása nem célravezető, és szabadságelvonással járó intézkedést, illetve büntetést csak abban az esetben lehet kiszabni, ha az intézkedés vagy a büntetés célja más módon nem érhető el.* A 2012. évi C. törvény is elvként rögzíti a fiatalkorúakra vonatkozó szankciók tekintetében, hogy azoknak elsődleges célja, *a fiatalkorú nevelése, védelme, továbbá, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjön, a társadalom hasznos tagjává váljon.*<sup>24</sup>A büntetési tételek - az 1978. évi IV. törvénnyel megegyezően - fiatalkorú elkövetők esetében enyhébbek, a szabadságelvonással járó szankciók végrehajtási fokozatai speciálisak (fiatalkorúak börtöne, fiatalkorúak fogháza, javító intézet).

---

<sup>22</sup> Dr. Nagy Antal a Debreceni Ítéletábla büntető kollégiumvezetőjének 2016. február 15. napján megtartott előadása a Magyar Igazságügyi Akadémián.

<sup>23</sup> 2012. évi C. törvény XI. fejezet: A fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések.

<sup>24</sup> 2012. évi C. törvény 106. § (1); (2); (3) bekezdései

A 2012. évi C. törvény rendszere ugyancsak teret enged a szociálpolitikai, ifjúságpolitikai elvek érvényesülésének, így továbbra is lehetőség van a büntetőeljárás során óvó és védőintézkedések elrendelésének kezdeményezésére a gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény alapján, amelyek lehetnek javító intézeti nevelés; védelembe vétel; hátrányos és halmozottan hátrányos helyzet megállapítása; megelőző pártfogás elrendelése; ideiglenes hatályú elhelyezés; nevelésbe vétel elrendelése stb..

### **Bírói gyakorlat**

Jelen fejezetben a publikáció 3 jogesetet összefoglalóan vizsgálva mutatja be a 2012. évi C. törvény elemzett szabályainak gyakorlatban történő alkalmazását a bíróság által. A bemutatásra kerülő jogesetek megnevezni nem kívánt bíróság által jogerősen meghozott ítéletek anonimizált bemutatása.

Mindhárom jogesetben már az ítéletek fejléceiben, kiemelt módon rögzítésre kerül a vádlottak életkora a következő módon:

#### **„í t é l e t e t:**

A 2015. ... hó .... napjától 2015. ... hó .... napjáig bűnügyi őrizetben volt, majd 2015. ... hó .... napjától előzetes letartóztatásban lévő **12. életévét betöltött, de 14. életévét még be nem töltött vádlott (...)**”

Ez a megoldás véleményem alapján a fiatalkorúak érdekét megfelelően szolgálja, mivel már ránézésre is látszik, hogy „különleges” vádlottak ügyében járt el a bíróság.

Mindhárom esetben a vádlottak a Btk. 365.§ (1) bekezdés a) pontjába ütköző rablás bűncselekményét követték el, 2 esetben egyedüli elkövetőként, egy esetben pedig társas elkövetési formában. Ezen esetek a statisztikai adatokat alátámasztják annyiban, hogy a rablás a legnépszerűbb bűncselekmény a vizsgált elkövetői körben.

A bíróság mindhárom ügyben 2 év és 4 év közötti időtartamú javítóintézeti nevelés intézkedéseket szabott ki a vádlottakkal szemben a Btk. 106. § (2) bekezdésében rögzített szabályoknak megfelelően. Ezen túlmenően - mivel vagyon elleni bűncselekményeket követtek el a vádlottak - a bíróság mindhárom ügyben vagyonekobzást is elrendelt.

Az ítéletek indokolási része, a felnőtt korú elkövetők esetében megszokottnál részletesebben írja le a vádlottak szociális körülményeit, mint például:

*„(...) nőtlen, szülei külön váltan élnek, négyen vannak testvéres, 23 és 20 éves lánytestvérei laknak egy háztartásban vele, bátyja 23 éves, aki börtönben van. Édesapjával a kapcsolatot nem tartja, édesanyja és mostohaapja lakik még velük (...)”.*

illetve egy másik ítéletben:

*„(...) letartóztatását megelőzően az édesapjával és annak családjával élt, édesanyja a születésekor meghalt, két idősebb édestestvére 18, illetve 16 évesek, és két fiatalabb féltestvére is van, de nevüket és életkorukat nem tudja. Családjával a kapcsolatot nem tartja, egyáltalán nem érdeklődnek felőle. Letartóztatását megelőzően a ... általános iskola 4. osztályos tanulója volt, eltérő tantervű osztályba járt, a 4. osztályt egyszer ismételnie kellett. (...) Korábban dohányzott és a füves cigarettát is kipróbálta. (...)”*

Véleményem szerint ugyancsak a fiatalok érdekeit szolgáló megoldás az életkörülményeik ilyen részletességgel történő feltárása és ismertetése, mivel a két kiemelt esetben jól tetten érhető az elkövetők rendezetlen családi háttere, amely segíthet megérteni a bűn világa felé fordulásukat. Az első idézett esetben az édesapa börtönviselt volta ugyancsak hozzájárulhatott a fiatalok eltévelyedéséhez.

Érdekesség, hogy a három ügyből egyik esetben a fiatalok elkövető a bűncselekmény megvalósítását megelőzően volt már átmeneti nevelésben, a másik ügyben pedig az elkövető először átmeneti nevelésben, majd javító intézetben is volt. Az ítéletek még a vádlottak intézetben tanúsított

magatartását is leírják, hogy minél teljesebb képet nyújtsanak az elkövető személyiségjegyeiről: „(...) gyermekotthonban helyezte el, ahol magatartási problémái rendszeressé váltak, állandóan szökésben volt, nevelőjét is megrúgta, ezért a különleges igényű fiatalok számára fenntartott gyermekotthonba került. Szökései miatt összesen 53 alkalommal került sor vele szemben kényszerintézkedésre (...)”, illetve „ (...) Nevelő tanári dicséretben 4 alkalommal, tanári dicséretben 9 alkalommal részesült, de büntetései száma 43, amelyek között nevelőtanári figyelmeztetések, megrovások, tanári figyelmeztetések, megrovások, otthonvezetői figyelmeztetések és megrovások, valamint egy igazgatóhelyettesi figyelmeztetés volt.(...)”.

Az ítéletek egyik leglényegesebb pontja a vádlottak belátási képességének elemzése, amelyre mindhárom ítélet nagy figyelmet fordít. A belátási képességük meglétét az ítéletek többféle módon is megfogalmazzák (egy ítéleten belül is), mint például: „a terhére rótt cselekmény idején a cselekmény következményeinek felismerésére, és a felismerésnek megfelelő magatartás tanúsítására képes volt és jelenleg is képes”, vagy „A terhére rótt cselekmény tilalmával és következményeivel tisztában van, és tisztában volt az elkövetés időpontjában is. Jelenleg is és a cselekmény elkövetésekor is képes volt cselekménye következményeit felismerni, felmérni.”, illetve egészen egyértelműen megfogalmazva „vádlott az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással”. Ez az aprólékos, magát ismétlő stílus is azt példázza, hogy a belátási képesség megléte ezeknek az ügyeknek az alapköve, ezért annak bizonyítása kardinális fontosságú kérdés.

Az elemzett ítéletek tárgyát képező cselekmények elkövetési értéke mindhárom esetben alacsony volt, egyik ügyben sem haladta meg a 30.000,- forintot. Az indíték szempontjából érdekes következtetést lehet levonni abból is, hogy két esetben is eltulajdonítottak mobiltelefont (okos telefont) az elkövetők. Ebből fiatalokrévén nem a haszonszerzésre követtek, hanem arra, hogy az elkövetőknek nem adatot meg, hogy saját okos telefonjuk legyen, ezért úgy döntöttek, hogy szereznek egyet. Ennek alapján tehát akár a fiatalokrévén nehézkes anyagi helyzete is növelheti az elkövetővé válásuk esélyét.

A három ítélet további közös vonása, hogy mindhárom esetben belenyugodtak az elkövetők (valamint törvényes képviselőik) az ítéletbe, fellebbezéssel nem éltek, így a bíróság a büntető eljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) 259. § (1) bekezdése alapján rövidített indokolást alkalmazott. Ebből a több dologra is következtek: az elkövetők valószínűleg megbánták tettüket, és elfogadták a tettükért járó következményt; illetve elképzelhető, hogy „nem érezték jól magukat” az igazságszolgáltatási légkörben sem, és nem akartak további bírósági eljárásokban részt venni.

## **Konklúzió**

A gyermekkorú elkövetők által megvalósított adatokból megállapítható, hogy a 2012. évi C. törvény által bevezetett, a gyermekkorúak büntethetőségének alsó határát 12 évre leszállító rendelkezésének szükségessége az elkövetett bűncselekmények számával nem volt alátámasztott. Ugyanis a 2008. évtől 2012. évig tartó időszakban a gyermekkorúak által elkövetett bűncselekmények az összes bűncselekménynek elhanyagolható részét (kb. 2-3 %) tették ki. Ezen túlmenően a vizsgált évek elkövetési adataiból az is látszik, hogy a regisztrált gyermekkorú bűnelkövetők száma csökkenő tendenciát mutat, 2008. évben 3.433 gyermekkorú elkövetőt regisztráltak, 2012. évben már csak 2.604-et, tehát (ha a 2008. évi adatot tekintjük 100%-nak) a csökkenés több mint 24%-os. Ha a hatályos Btk. által megcélzott 12 és 13 elkövetők számát tekintjük még alacsonyabb számokat kapunk: egy évben a 12 éves regisztrált bűnelkövetők száma átlagosan 0,6-0,7 %-a volt az összes regisztrált elkövető számának, míg a 13 éves elkövetők átlagban az összes regisztrált elkövetők 1,1-1,2 %-át tették ki. Álláspontom szerint tehát az új szabályozás háttérében inkább társadalompolitikai-politikai indokok állhattak, mint szükségességi-praktikussági okok.

A gyermekkorúakra és fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi szabályok megreformálásának eszközei - a nemzetközi pozitív példák alapján - a következők lehetnek. Kívánatos lenne az említett csoportokra vonatkozó anyagi és eljárásjogi szabályokat tartalmazó törvénykönyv megalkotása, amely ilyen módon teljesen elkülönülne a felnőtt korú elkövetőkre vonatkozó szabályoktól.<sup>25</sup>Európában elsőként

---

<sup>25</sup> Dr Kenese Attila: A 12-14 életév közötti bűnelkövetőkkel kapcsolatos új rendelkezések gyakorlati alkalmazásának kérdései - a belátási képesség. 10. oldal.



Hollandiában (1905-ben), valamint az Egyesült Királyságban (1908. évben) született a fiatalkorúakra vonatkozó elkülönült anyagi jogi szabályozás.<sup>26</sup>

Intézményileg is indokolt lenne külön fiatalkorúak bíróságának a felállítása, amely megoldás pozitív hatása volna, hogy a fiatalkorú elkövetők nem kellene, hogy érintkezzenek a büntetőeljárás során felnőtt korú bűnözőkkel, illetve lehetőség nyílna egy teljesen eltérő légkörben lefolytatni a fiatalkorú elkövetőkkel szemben a büntető eljárást, így az nem hagyna bennük olyan rossz élményeket, amely fejlődésüket negatív irányba befolyásolná. Ehhez nyilvánvalóan egy külön szakapparátusra (bírók; ügyészek; védők stb...) is szükség volna, akik a fiatalkorúak büntető jogára specializálódtak. A dolgozat írója megjegyzi, hogy álláspontja szerint pszichológiai előképzettség is szükségeltetik ahhoz, hogy a fiatalkorúak ügyében eljáró szakember úgy közelítsen a fiatalkorú felé, hogy az ne riadjon meg, a kihallgatás ne hagyjon benne negatív emlékeket, és végül - de nem utolsó sorban - a legtöbb információhoz jusson hozzá a kihallgatás eredményeképpen. Nélkülözhetetlen továbbá, hogy a fiatalkorú elkövetőknek az erre kiképzett szakemberek a saját nyelvükön magyarázzák el a büntető eljárás lényegét, azt hogy „mi fog most velük történni”, és hogy milyen jogok illetik meg őket az eljárás során. Fiatalkorúak bíróságát először az Egyesült Államokban állítottak fel 1899-ben.

A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási reformjának másik szükséges eleme a publikáció írójának álláspontja szerint a szankciók „fiatalkorúakra szabása” volna, vagyis kívánatos volna a jogalkotóknak külön büntetéseket, illetve egyéb alternatív jogkövetkezményeket kidolgozni a fiatalkorúakkal szemben. A dolgozat írójának az a véleménye, hogy nem túl szerencsés a jelenlegi magyar megoldás, amely (a javítóintézeti nevelés kivételével) ugyan azokat a büntetéseket és intézkedéseket alkalmazza a fiatalkorú elkövetőkkel szemben, mint a felnőttekkel szemben, csak más mértékben és időtartamra. Ezen szemléletet követő országokra az jellemző, hogy a rendőrség és az ügyészség jogosultsággal rendelkezik, hogy a gyermekkorú, fiatalkorú által megvalósított bűncselekményt saját

---

<sup>26</sup> Gyurkó Szilvia: A büntethetőség alsó korhatára, valamint a gyermek- és fiatalkorú elkövetőkkel szemben alkalmazott jogkövetkezmények körüli dilemmák. 7. oldal.

hatáskörében bírálja el. Hollandiában például lehetőség van arra is, hogy még a nyomozási szakban *megbeszéljék a szülővel az esetet, és minden további jogkövetkezmény nélkül lezárják az ügyet.*<sup>27</sup>

A 2012. évi C. törvény által bevezetett életkori reform másik - gyakorlati - visszássága, hogy mivel kibővíti a büntetendő elkövetők körét a 12 és 13 éves korosztállyal (a törvényben meghatározott bűncselekmények esetén) így gyakorlatilag plusz ügyterhet generál a már amúgy is leterhelt bíróságokra. Ha még azt is hozzávesszük, hogy ezek a büntető ügyek a vádlottak életkora miatt több figyelmet és hosszabb felkészülést igényelnek a bíró részéről, mint pl. egy „egyszerű rablás”, még több plusz munkát generálnak. Mivel Magyarországon jelenleg a bírói státuszok száma elég behatárolt, és az országos vezetés nem osztogatja bő kézzel az új bírói helyeket, ezért a már kinevezett bírók ügyeinek a száma fog ezzel gyarapodni. Álláspontom szerint pedig a bíró megterhelése nincsen jó hatással a fiatalok érdekeire, mert a bíró nem fog tudni annyi plusz figyelmet fordítani a fiatalok vádlott ügyére (a felnőtt korú vádlottéhoz képest), mint amennyit ezek az ügyek megérdemelnének. Álláspontom szerint tehát a jogalkotó ezzel a megoldásával belehelyezte a 12 és 14 év közötti fiatalok elkövetőket egy olyan rendszerbe, amely nem számukra lett kitalálva, és ahol nincsen idő sem elegendő figyelmet fordítani arra, hogy érdekeik maradéktalanul érvényesülhessenek. Meg kell azonban jegyezni, hogy az előbbi kijelentés a jelenlegi magyar bírósági- és jogrendszerre vonatkozik, ugyanis ha rendelkezésre állna - a fentebb említett - fiatalokra vonatkozó elkülönült jogi szabályozás, valamint speciális intézményrendszer és apparátus ez a kritika nem állná meg a helyét.

Álláspontom szerint a szabályozásnak - a gyakorlati megvalósulás szempontjából - másik gyenge pontja a belátási képesség legfőbb ügyész helyettesének körlevele szerinti vizsgálata. A megoldást a következők okán találok aggályosnak. Az ügyésznek 72 órája van arra, hogy döntést hozzon az őrizetbe vett terhelttel szembeni előzetes letartóztatás indítványozásának tárgyában, így felmerül a kérdés, hogy elegendő lesz-e ez az idő a szükséges szakértői vélemények beszerzésére, a tanúk meghallgatására, illetve környezettanulmány elkészítéséhez.<sup>28</sup> Az aggályokat csak tovább erősíti az a

---

<sup>27</sup> Gyurkó Szilvia: A büntethetőség alsó korhatára, valamint a gyermek- és fiatalok elkövetőkkel szemben alkalmazott jogkövetkezmények körüli dilemmák. 8. oldal.

<sup>28</sup> Dr. Kenese Attila: A 12-14 életév közötti bűnelkövetőkkel kapcsolatos új rendelkezések gyakorlati alkalmazásának kérdései - a belátási képesség. 9. oldal.

tény, hogy az országban jelenleg eleve kevés az olyan szakértő, akinek kompetenciájába tartozik a megkívánt szakvélemények elkészítése.<sup>29</sup>Ebből a szomorú tényből pedig az is következik, hogy a rendelkezésre álló gyermekpszichológusok és pszichiáterek olyannyira leterheltek, hogy valószínűleg nem fogják tudni tartani a fentebb említett rendkívül rövid határidőt. Ebben a körben megjegyezni kívánom, hogy eddigi bírósági titkári munkám során még nem is találkoztam olyan esettel, ahol egy (bármilyen szakterületen tevékenykedő) igazságügyi szakértő 30 napnál rövidebb határidőn belül vállalta volna a szakvélemény elkészítését, így álláspontom szerint a fent említett 72 óra irreális követelmény. További probléma ebben a körben, hogy nincsen olyan egységes állásfoglalás, iránymutatás, amely az elkészült szakvéleményeket az ügyben eljáró bíró számára összehasonlíthatóvá, szakmai szempontból értékelhetővé tehetné, sőt, a bíróságok valamint az ügyészségek arra sincsenek felkészítve, hogy pontosan mit és hogyan kérdezzenek az adott szakértőtől a kirendelő végzésben, vagy akár - ha szükségesség válik a megidézése - a tárgyaláson. Az imént említett kiforratlanságok, bizonytalanságok álláspontom szerint ugyancsak a 12 és 14 év közötti fiatalok elkövetők érdekei ellen hatnak, mivel az ő érdekeik érvényesülését egy kiforrott, gördülékenyen és gyorsan működő rendszer és eljárás szolgálná. Minél több időt tölt ugyanis a fiatalok elkövető a - nem neki kitalált - igazságszolgáltatási rendszerben, annál több negatív hatás, feszültség éri, és annál nagyobb az esélye annak, hogy sérül az eljárás során. Az a véleményem, hogy előbb a szükséges infrastruktúrát-eszközrendszert kellett volna kidolgozni, és leellenőrizni, hogy az tud-e az elképzeléseknek megfelelően működni, majd utána kellett volna hatályba léptetni az új szabályozást.

Álláspontom szerint a hatályos büntető törvénykönyv fiatalokat érintő életkori reformjának további visszassága, hogy egyáltalán nem igazodik a többi jogág életkorral kapcsolatos szabályihoz (a büntetőjogban védett korhatárok: 12, 14, 16, 18 év. Polgári jogi jogképesség határai: 14, 16 és 18 év. Gyermekvédelmi korhatár: 18 év).<sup>30</sup> Egy kissé kisarkított, de tartalmilag helytálló példával szemléltetve a problémát: egy 13 éves fiatalok nem elég érett ahhoz, hogy önállóan eldöntse, hogy

---

<sup>29</sup> Gyurkó Szilvia: A büntethetőség alsó korhatára, valamint a gyermek- és fiatalok elkövetőkkel szemben alkalmazott jogkövetkezmények körüli dilemmák. 2. oldal.

<sup>30</sup> Gyurkó Szilvia: A büntethetőség alsó korhatára, valamint a gyermek- és fiatalok elkövetőkkel szemben alkalmazott jogkövetkezmények körüli dilemmák. 2. oldal.

meg akar-e házasodni, vagy, hogy akar-e alkoholt fogyasztani, illetve cigarettázni, de - a hatályos büntetőjogi szabályozás szerint - ahhoz lehet elég érett, hogy meg lehessen állapítani a büntetőjogi felelősségét egy rablás vonatkozásában. Nem véletlenül a rablás bűncselekményét emeltem ki a 2012. évi C. törvény 16. §-a által nevesített bűncselekmények közül, mivel annak összetett mivolta miatt (lopás+erőszak) még a felnőtt korú elkövetők sem mind fogják fel, hogy amikor a lopott holmival kirohannak a bevásárlóközpontból és közben meglökik az őket feltartóztatni akaró biztonsági őrrel azzal egy erőszakos bűncselekményt valósítanak meg. Álláspontom alapján ez a visszásság már a korábbi büntetőjogi szabályozásban is meg volt, de az új szabályozás még inkább látványossá teszi ezt a jogágak közötti életkori inkoherenciát.

Szerencsétlen megoldásnak vélem azt is, hogy a 2012. évi C. törvény által bevezetett új büntethetőségi korhatár az európai országok nagyobb részének szabályozásánál alacsonyabb korhatárt állapít meg, amely a gyermekvédelem témakörben rossz fényben tünteti fel Magyarországot. Arról nem is beszélve, hogy az új szabályozás nem segíti elő az ENSZ Gyermekjogi Egyezmény azon elveit, hogy *minden lehetséges és kívánatos esetben a gyermek ügyét bírói eljárás mellőzésével kell kezelni, oly módon, hogy a törvényes biztosítékokat és emberi jogokat teljes mértékben be kell tartani, illetve hogy a gyermekek számára jólétüknek megfelelő, valamint helyzetükhöz és az elkövetett bűncselekményhez mért elbánást kell biztosítani.*<sup>31</sup>Ellentétes továbbá a 2012. évi C. törvény szellemisége a Pekingi Szabályokkal, amelyek értelmében *a gyermeknek a szülőtől való elválasztása csak akkor történhet meg, ha az eset körülményei ezt a súlyos lépést nyilvánvalóan igazolják.*

Véleményem szerint a fiatalkorúak bűnözése megelőzésének megfelelő eszköze nem a gyermekkor határának leszállítása, hanem az úgynevezett „primer megelőzés”.<sup>32</sup>Az elsődleges megelőzés lényege, hogy célszerűbb megelőzni a bűncselekmény elkövetését, mint büntetni azt. Ezért az említett megelőzési módszer az olyan szervek fontosságát hangsúlyozza, mint az egészségügyi, nevelési, szociális és jóléti szolgálatok, valamint az áldozatvédelmi- és tanúvédelmi szervezetek, mivel ha ezek az intézmények megfelelően működnek, észlelhetik a potenciális elkövető jelölteket, és segítséget

---

<sup>31</sup> Herczog Mária - Gyurkó Szilvia: Fiatalkorú elkövetők a gyermekvédelmi ellátórendszerben. OKRI Budapest 2006. 14. oldal.

<sup>32</sup> Herczog Mária - Gyurkó Szilvia: Fiatalkorú elkövetők a gyermekvédelmi ellátórendszerben. OKRI Budapest 2006. 15. oldal.

nyújthatnak az eltévelyedett fiatalok számára, hogy ne térjenek le (illetve visszatérjenek) a helyes - jogtisztelő - útról.

Összességében - megítélésem szerint - a 2012. évi C. törvény által bevezetett, a gyermekkor felső határát - meghatározott bűncselekmények esetében - 12 évre leszállító rendelkezése a jelenlegi nemzetközi környezetben, a rendelkezésre álló jogi, igazságügyi szakértői és szociális eszközrendszer tekintetében, valamint az érintett korosztály bűnelkövetési statisztikai ismeretében nem volt indokolt, és nem fogja megoldani a célzott korosztály bűnözésének a kérdését. A szabályozás véleményem alapján politikai reakció volt egy aktuális társadalmi jelenségre a közvélemény megnyugtató véget.

## Felhasznált irodalom

- Vargha F: A gyermekkorban levő büntetésekről. Magyar Jogászegyleti Értekezések, 1895/12., 33.o.
- Margitán Éva: A kiskorú jogi felelőssége. In: Kiskorúak a büntető igazságszolgáltatásban. Budapest, KJK-Kerszöv, 2005, 34-35. old.
- A Legfőbb Ügyészség tájékoztatója a gyermekkorúak és fiatalkorúak bűnözésével összefüggő egyes kérdésekről. Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztály 2013. <http://www.mklu.hu/repository/mkudok9816.pdf> 2016. február 10.
- Az Országos Bírói Hivatal 2015. évi adat összesítése a jogerősen elítélt fiatalkorúak bűncselekmények és életkor szerinti megoszlásáról.
- Herczog Mária - Kiss Anna - Gyurkó Szilvia: A gyermekkori deviancia és annak kezelése a hatályos jogszabályi keretek között. 49. oldal.
- Herczog Mária - Gyurkó Szilvia: Fiatalkorú elkövetők a gyermekvédelmi ellátórendszerben. OKRI Budapest 2006. 9. oldal.
- Dr. Tóth Mihály: Egy büntetőjogász gondolatai a „vox populi” oldalvizén. Élet és Irodalom: [http://www.es.hu/toth\\_mihaly;egy\\_buntetojogasz\\_gondolatai\\_a\\_8222;vox\\_populi8221;\\_old\\_alvizen;2012-08-29.html](http://www.es.hu/toth_mihaly;egy_buntetojogasz_gondolatai_a_8222;vox_populi8221;_old_alvizen;2012-08-29.html). 2016. február 15.
- Gyurkó Szilvia: A büntethetőség alsó korhatára, valamint a gyermek- és fiatalkorú elkövetőkkel szemben alkalmazott jogkövetkezmények körüli dilemmák. 1. oldal.
- Dr. Györgyi Kálmán: Az új Büntető Törvénykönyv kodifikációjának története. HVG-ORAC szakcikk. <http://ujbtk.hu/dr-gyorgyi-kalman-az-uj-bunteto-torvenykonyv-kodifikaciojanak-tortenete>. 2016. február 18.
- A büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 5/2013. (VII. 31.) LÜ h. körlevele a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalkorú terheltek büntetőjogi belátási képességének a megítéléséről. Ügyészségi közlöny 2013. évi 7. szám 183. oldal.
- A büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 5/2013. (VII. 31.) LÜ h. körlevele. Ügyészségi közlöny 2013. évi 7. szám 183. oldal.

- Dr. Kenese Attila: A 12-14 életév közötti bűnelkövetőkkel kapcsolatos új rendelkezések gyakorlati alkalmazásának kérdései - a belátási képesség. 10. oldal.